

Prezentare generală a regimurilor de protecție a libertății de exprimare

Overview of Worldwide Regimes for the Protection of Freedom of Expression

Carmen Moldovan¹

Rezumat: Manifestări și afirmații diverse din perioada actuală, provenite fie de la simpli particulari, fie de la persoane cu funcții oficiale, răspândite foarte rapid pe întreg globul, aduc în discuție aspecte esențiale în legătură cu exercitarea libertății de exprimare și posibilitatea aplicării de restricții discursurilor sau afirmațiilor abuzive ce depășesc cadrul de protecție și standardele stabilite la nivel internațional. Prezenta lucrare își propune să exploreze cadrul normativ de protecție a libertății de exprimare în diferite sisteme și mecanisme de garantare a drepturilor fundamentale și să sublinieze caracterul relativ (sau derogabil) al acestui drept. În acest sens, vor fi identificate atât caracteristicile comune ale instrumentelor juridice de protecție, precum și diferențe între domeniul de aplicare și aspecte particulare ale întinderii acestuia, în funcție de circumstanțele specifice unui anumit spațiu juridic. Scopul lucrării nu este de a furniza o analiză exhaustivă asupra problemelor legate de punerea în practică a elementelor libertății de exprimare, ci urmărește trasarea liniilor și principiilor generale de protecție și de limitare.

Cuvinte cheie: domeniu de aplicare; principii; limite; jurisdicție

Abstract: Current various manifestations and statements, coming either from simple individuals or from people holding official positions, spread very quickly around the globe and bring into discussion essential issues related to the exercise of freedom of expression and the possibility of interference on abusive speech that is excluded from the protection framework and internationally established standards. The aim of the paper is to explore the regulatory framework for the protection of freedom of expression in various systems and mechanisms established to guarantee fundamental rights (global and regional) and to emphasize the relative nature of this right. In this respect, both common features common of the legal instruments of protection and differences between the scope and special issues will be identified, taking into consideration the specific circumstances of a particular legal area. The purpose of the paper is not to provide a comprehensive analysis of the issues related to the implementation of the elements of freedom of expression, after which general lines and principles of protection and limitation are drawn.

---

¹ Lector univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: carmen.moldovan@uaic.ro

Keywords: scope; principles of application; restrictions; jurisdiction

1. *Introducere*

Libertatea de exprimare reprezintă un drept fundamental central și esențial al societății contemporane democratice, cu multiple funcții sociale la nivel colectiv și individual², ce contribuie la dezvoltarea persoanelor și a comunicării, prin schimbul constant de idei și opinii³. Consecința acestui statut este consacarea la nivel universal și regional, a libertății de exprimare și stabilirea unor standarde comune pentru asigurarea realizării efective a acestora ce implică atât obligații negative cât și obligații pozitive în sarcina statelor.

Datorită sferei cuprinzătoare a termenului exprimare, cuvânt (*speech*) și posibilității apariției de interese opuse importante, s-a manifestat o grijă deosebită cu privire la proiectarea conținutului libertăților de comunicare în toate statele cu o cultură constituțională sofisticată de protecție a drepturilor omului⁴.

Instrumentele juridice internaționale prezintă elemente comune în trasarea domeniului de aplicare și a elementelor componente ale libertății de exprimare, precum și a regulilor prin prisma cărora se realizează examinarea compatibilității ingerințelor de la nivel național, cu principiile și standardele stabilite de state în tratate internaționale. Cele mai eficiente mecanisme de protecție sunt cele regionale de pe continentele european, american și african care au stabilit și un sistem jurisdicțional cu competență în soluționarea cererilor individuale sau interstatuale.

Spre deosebire de acestea, reglementările adoptate în cadrul Organizației Națiunilor Unite, deși au influențat apariția actelor regionale și naționale, inclusiv în ceea ce privește conținutul drepturilor fundamentale, nu au stabilit o instituție cu atribuții jurisdicționale similare celor regionale. Interpretările date de Comitetul pentru Drepturile Omului nu au forță juridică obligatorie și nu pot fi puse în executare, cum este cazul hotărârilor pronunțate de instanțele internaționale, ceea ce poate echivala cu o protecție mai redusă, însă la baza funcționării acestuia și a punerii în aplicare a conținutului tratatelor din cadrul Organizației Națiunilor Unite se află principiul bunei credințe a statelor în îndeplinirea obiectivelor tratatelor internaționale.

---

² ECHR, *Lingens c. Austria*, Application No. 9815/82, 8 July, 1986.

³ C. Moldovan, *Libertatea de exprimare. Garanții și responsabilități. Ghid de standarde internaționale și europene*, Editura Hamangiu, București, 2018, p. 1 ș. urm; C. Moldovan, *Libertatea de exprimare. Principii, Restricții. Jurisprudență*, Editura C.H. Beck, București, 2012.

⁴ Fr. Schauer, *Freedom of Expression Adjudication in Europe and America: A Case Study in Comparative Constitutional Architecture*, Comparative Constitutional Architecture, Harvard University, John. F. Kennedy School of Government, Faculty Research Working Papers Series, February 2005, p. 4; St. J. Heyman, *Righting the Balance: An Inquiry into the Foundations and Limits of Freedom of Expression*, Boston University Law Review, vol. 78, 1998, p. 1316.

Totodată, pe lângă dispozițiile din convenții cu caracter obligatoriu pentru statele părți, în cadrul organizațiilor internaționale au fost adoptate și documente care în general poartă denumirea de rezoluții sau declarații care nu au forță juridică obligatorie (și sunt desemnate generic prin denumirea *soft law*), dar care sunt importante pentru definirea elementelor ce constituie libertatea de exprimare și relevă atașamentul statelor pentru valorile și drepturile consacrate.

Un astfel de exemplu este Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de către Adunarea Generală a ONU, act internațional la care se referă toate convențiile internaționale de protejare a drepturilor fundamentale, devenind astfel un reper pentru consacrarea acestui domeniu.

2. Principalele instrumente adoptate în cadrul Organizației Națiunilor Unite

2.1. Declarația Universală a Drepturilor Omului și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice

Unul dintre principiile și scopurile existenței Organizației Națiunilor Unite este protejarea drepturilor și libertăților fundamentale⁵ și a influențat puternic

---

⁵ Acest principiu este menționat în mod expres în art. 1 pct. 3 din Carta Organizației Națiunilor Unite în următoarea formulare: „Scopurile Națiunilor Unite sunt următoarele:

(...) 3. Să realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar, în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie”.

Carta Națiunilor Unite a fost semnată la San Francisco la 26 iunie 1945, la încheierea Conferinței Națiunilor Unite, și a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945. Amendamentele la art. 23, 27 și 61 ale Cartei au fost adoptate de Adunarea Generală la 17 decembrie 1963 și au intrat în vigoare la 31 august 1965. Un alt amendament la art. 61 a fost adoptat de Adunarea Generală la 20 decembrie 1971 și a intrat în vigoare la 24 septembrie 1973.

Amendamentul la art. 109 adoptat de Adunarea Generală la 20 decembrie 1965, a intrat în vigoare la 12 iunie 1968. Amendamentul la art. 23 sporește de la unsprezece la cincisprezece numărul membrilor Consiliului de Securitate. Amendamentul la art. 27 dispune că hotărârile Consiliului de Securitate în probleme de procedură să fie luate cu votul afirmativ a nouă membri (anterior șapte), iar hotărârile sale asupra oricăror alte chestiuni să fie luate cu votul afirmativ a nouă membri (anterior șapte), cuprinzând și voturile concordante ale celor cinci membri permanenți ai Consiliului. Amendamentul la art. 61, care a intrat în vigoare la 31 august 1965, sporește de la optsprezece la douăzeci și șapte numărul membrilor Consiliului Economic și Social. Următorul amendament la acest articol, care a intrat în vigoare la 24 septembrie 1973, sporește de la douăzeci și șapte la cincizeci și patru numărul membrilor Consiliului. Amendamentul la art. 109, care privește parag. 1 al articolului, prevede ca o conferință generală a Membrilor Națiunilor Unite având drept scop revizuirea Cartei va putea fi reunită la locul și data care vor fi fixate prin votul a două treimi din membrii Adunării Generale și prin votul oricăror nouă (anterior șapte) membri ai Consiliului de Securitate. Parag. 3 al art. 109, potrivit căruia Adunarea Generală trebuia, la cea de a zecea sesiune ordinară, să

dezvoltarea dreptului internațional al drepturilor omului, astfel încât este firesc ca debutul analizei să fie marcat de Declarația Universală a Drepturilor Omului⁶, adoptată prin rezoluție a Adunării Generale la 10 decembrie 1948. Cu toate că inițial natura acesteia a fost de *soft law*, în prezent, datorită impactului avut asupra evoluției domeniului drepturilor fundamentale atât la nivel internațional, cât și național, Declarația universală a depășit această sferă, fiind considerată ca parte a *hard law*, pe cale cutumiară⁷.

Libertatea de exprimare este consacrată în cuprinsul articolului 19, în următoarea formulare:

„Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat”.

O formulare mai detaliată este cuprinsă în articolul 19 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice⁸:

„1. Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale.

2. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa.

3. Exercitarea libertăților prevăzute la parag. 2 al prezentului articol comportă obligații și răspunderi speciale. În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare: a) respectării drepturilor sau reputației altora; b) apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice”.

În ceea ce privește structura articolului 19 din Pact, conform *Comentariului nr. 10 asupra libertății de exprimare: art. 19*⁹, realizat de către Comitetul ONU pentru Drepturile Omului, alin. (1) din art. 19 stabilește protecția dreptului de a avea opinii fără ingerințe din partea statului, ceea ce trebuie interpretat în sensul

---

examineze chestiunea convocării unei conferințe de revizuire a Cartei, a fost păstrat în forma sa originală, deși menționează un vot al oricărui șapte membri ai Consiliului de Securitate, întrucât Adunarea Generală și Consiliul de Securitate au dat urmare dispoziției acestui paragraf la cea de a zecea sesiune ordinară a Adunării Generale, în 1955.

⁶ *Universal Declaration on Human Rights*, December 1948, G. A. Res. 217 A (III), U.N. Doc. A/810.

⁷ C. Moldovan, *Drept internațional public. Instituții și principii fundamentale*, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2019, pp. 84-85.

⁸ *International Covenant on Civil and Political Rights*, U.N. G.A. Res. 2200A (XXI), December 1966, 21 U.N.GAOR Supp. (No. 16), U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, intrat în vigoare la 23 martie 1976

⁹ *Comentariul general nr. 10 asupra libertății de exprimare: art. (19) – General Comment No. 10: freedom of expression (Art. 19)*, adoptat la 29 iunie 1983. Textul este disponibil la adresa: <http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/%28Symbol%29/2bb2f14bf558182ac12563ed0048df17?Opendocument>

inadmisibilității vreunei excepții sau restricții; alin. (2) al art. 19 din Pact se referă la componentele libertății de exprimare: libertatea de a răspândi informații și idei, libertatea de a căuta sau de a primi informații fără considerente de frontiere și indiferent de modalitatea în care sunt transmise și trebuie interpretat în sensul că nu prevede măsuri prin care să se efectueze un control asupra mijloacelor media; al treilea alineat se referă la posibilitatea restricționării libertății de exprimare, însă aceasta este permisă doar cu respectarea unor condiții restrictive, și anume: să fie prevăzute de lege, să fie urmărit un scop legitim și să fie justificate ca necesare pentru ca statul să ajungă la realizarea acelor scopuri.

Domeniul de aplicare al libertății de exprimare în cele două texte este similar, însă dispozițiile articolului 19 din Declarația Universală nu stabilesc posibilitatea de a restricționa exercitarea acesteia, cum este cazul paragrafelor 2 și 3 din articolul cu același număr al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice. Exprimarea nu este absolută sau nelimitată, deși în aparență aceasta ar putea fi concluzia, raportat la conținutul articolului 19 al Declarației, deoarece acestea sunt coroborate cu articolul 29 care cuprinde clauza generală de limitare (drepturile garantate în cuprinsul său pot face obiectul unor restricții, pentru asigurarea recunoașterii și respectării drepturilor și libertăților altor persoane sau pentru protejarea ordinii publice) și articolul 7 care prevede că faptul că fiecare persoană beneficiază de protecție împotriva instigării la discriminare.

Clauzei de limitare prevăzută de articolul 19 parag. 3 din Pact se alătură și articolul 20 alin. (2), care prevede că susținerea urii naționale, rasiale sau religioase ce reprezintă instigare la discriminare, ostilitate sau violență va fi interzisă prin lege. În consecință, cele peste 170 de state părți ale Pactului¹⁰ au obligația de a incrimina în legislația lor internă astfel de comportamente. Cu privire la enumerarea categoriilor protejate de articolul 20 alin. (2) din Pact, se remarcă faptul că sunt avute în vedere doar trei categorii de grupuri – naționale, rasiale și religioase, fără a exista mențiuni cu privire la alte grupuri de indivizi, cum sunt cele cu anumite orientări sexuale. Explicația pentru această situație este una destul de simplă: formularea este caracteristică documentelor internaționale și obiectivelor urmărite după anul 1945, motiv pentru care s-a propus considerarea criteriilor menționate ca fiind ilustrative, iar nu limitative sau exhaustive.

Deși nu își găsește o prevedere expresă în cadrul Pactului, una dintre disputele majore de la data adoptării acestuia a avut ca obiect dacă să fie interzisă doar instigarea la violență împotriva minorităților rasiale, naționale sau religioase sau și instigarea la ură, formă a limbajului abuziv ce va fi reglementată ulterior.

2.2. Comitetul ONU pentru Drepturile Omului (*Human Rights Committee*)

Consecință a evoluției tehnicii și mijloacelor de comunicare, Comentariul nr. 10 a fost înlocuit în 2011 cu *Comentariul general nr. 34 la art. 19 din Pactul*

---

¹⁰ Conform informațiilor disponibile la adresa: <https://indicators.ohchr.org/>

internațional cu privire la drepturile civile și politice¹¹, în care Comitetul pentru Drepturile Omului a atras în mod deosebit atenția statelor părți asupra evoluției tehnologiilor informației și comunicațiilor, cum sunt internetul și sistemele electronice mobile de diseminare a informațiilor, care au modificat comunicarea din întreaga lume și au creat o rețea globală a schimbului de idei și opinii ce nu se bazează pe intermediarii tradiționali ai mass-media.

În schimb, Comitetul pentru Drepturile Omului prevede că statele ar trebui să ia toate măsurile pentru a proteja independența acestor noi mijloace și a asigura accesul indivizilor la acestea, ceea ce reprezintă o abordare nouă din partea unor instituții internaționale, urmare a conștientizării influenței internetului în foarte multe aspecte ale interacțiunii umane și a modalităților de încheiere a raporturilor juridice din anumite domenii, inclusiv în ceea ce privește exercitarea libertății de exprimare, informare și de opinie. Prin urmare, în domeniul de aplicare a art. 19 din Pactul internațional este inclusă nu doar libertatea de exprimare, ci și mijloacele tehnice prin care aceasta este exercitată, ceea ce subliniază legătura foarte strânsă dintre internet și exprimare și astfel determină un nivel de protecție sporită exprimării pe internet, față de protejarea doar a libertății de exprimare.¹²

Interpretarea dispozițiilor articolului 20 din Pact a fost realizată de Comitetul ONU pentru Drepturile Omului, prin *Comentariul general nr. 11 cu privire la interzicerea propagandei pentru război sau care instigă la ură națională, rasială sau religioasă*¹³, care la punctul 2 prevede în mod clar că interdicțiile reglementate de dispozițiile art. 20 din Pact sunt în deplină concordanță cu garantarea libertății de exprimare. Comentariul furnizează o viziune extensivă asupra categoriilor de acte ce constituie propagandă. Alineatul (1) al articolului 20 se referă la toate formele de propagandă ce amenință sau care au ca rezultat un act de agresiune, încălcând dispozițiile Cartei ONU referitoare la interzicerea folosirii forței. Sfera interdicției din alin. (2) al art. 20 însumează toate formele de susținere a urii rasiale, naționale sau etnice care constituie instigare la discriminare, ostilitate ori violență. În același timp se fac precizări și cu privire la actele excluse din sfera art. 20 din Pact: militarea pentru dreptul suveran al statelor la legitimă apărare, exercitarea dreptului la autodeterminare. Spre deosebire de Comentariul general

---

¹¹ Human Rights Committee, *General comment No. 34. Article 19: Freedoms of opinion and expression* (CCPR/C/GC/34), 102nd session, Geneva, 11-29 iulie 2011. Textul este disponibil la adresa: <http://www2.ohchr>.

¹² M. Land, *Toward an International Law of the Internet*, în *Harvard International Law Journal*, vol. 54, nr. 2/2013, p. 394

¹³ Human Rights Committee, *General Comment No. 11: Prohibition of propaganda for war and inciting national, racial or religious hatred* (Art. 20), adoptat la 29 iulie 1983. Text disponibil la adresa:

<http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/%28Symbol%29/60dcfa23f32d3feac12563ed00491355?Opendocument>; M.G. Schmidt, R.L. Vojtovic, *Holocaust Denial and Freedom of Expression*, în *The Jurisprudence of Human Rights Law: A Comparative Interpretative Approach*, Th.S. Orlin, A. Rosas, M. Scheinin (ed.), Institute for Human Rights, Åbo Akademi University, Turku/Åbo, 2000, p. 153

nr. 10, Comentariul general nr. 11 prevede pentru state obligația reglementării normative a actelor de propagandă și stabilirea de sancțiuni în cazul încălcării lor.

În ceea ce privește implicațiile prevederilor Pactului față de România, trebuie precizat că este parte a Pactului încă din 1974¹⁴, astfel că îi revine obligația de a pune în aplicare dispozițiile sale, astfel cum reiese în mod clar și din dispozițiile articolului 2 al Pactului¹⁵, corelat cu regulile generale de aplicare a tratatelor internaționale și cu dispozițiile constituționale în această privință, în mod deosebit avem în vedere prevederile articolelor 11 și 20 din Constituția României.

În cadrul Organizației Națiunilor Unite nu a fost instituit un organism jurisdicțional cu atribuții în privința punerii în aplicare a garanțiilor Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice. Curtea Internațională de Justiție, deși se poate pronunța asupra oricăror probleme de drept internațional, nu are în competența soluționarea de cereri provenind de la particulari, fiind o jurisdicție deschisă doar statelor¹⁶.

---

¹⁴ Statul român a ratificat Pactul prin Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974 pentru ratificarea Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice (B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974).

¹⁵ Articolul 2 din Pact prevede:

„1. Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul Pact, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.

2. Statele părți la prezentul Pact se angajează ca potrivit cu procedura lor constituțională și cu dispozițiile prezentului Pact să acționeze spre a da posibilitatea adoptării unor măsuri legislative sau a altora, apte pentru traducerea în viață a drepturilor recunoscute în prezentul Pact care nu ar fi încă în vigoare.

3. Statele părți la prezentul Pact se angajează:

a) să garanteze că orice persoană ale cărei drepturi sau libertăți recunoscute în prezentul Pact au fost violate va dispune de o cale de recurs efectivă, chiar atunci când încălcarea a fost comisă de persoane acționând în exercițiul funcțiilor lor oficiale;

b) să garanteze că autoritatea competentă, judiciară, administrativă ori legislativă sau orice altă autoritate competentă potrivit legislației statului, va hotărî asupra drepturilor persoanei care folosește calea de recurs, și să dezvolte posibilitățile de recurs jurisdicțional;

c) să garanteze că autoritățile competente vor da urmare oricărui recurs care a fost recunoscut ca justificat”.

¹⁶ Articolul 34 parag. 1 din Statutul Curții Internaționale de Justiție prevede: „Numai statele pot fi părți în cauzele supuse Curții.” Aceste dispoziții caracterizează competența contencioasă a Curții Internaționale de Justiție. În plus, instanța are stabilită și o competență consultativă, care presupune emiterea de avize consultative asupra oricăror chestiuni juridice, la solicitarea Adunării Generale a ONU, a Consiliului de Securitate al ONU ori a unei instituții autorizate în acest sens de către Adunarea generală (cu respectarea dispozițiilor art. 65 din Statutul Curții Internaționale de Justiție și al dispozițiilor art. 96 din Carta Națiunilor Unite).

Analiza aspectelor pe care le implică articolului 19 din Pact revine Comitetului pentru Drepturile Omului (*Human Rights Committee*), care funcționează pe baza sesizărilor individuale și rapoartelor statelor. Comitetul pentru Drepturile Omului este un organism format din experți independenți care monitorizează punerea în aplicare a Pactului internațional cu privire la drepturile omului de către statele părți. Statele părți au obligația de a depune rapoarte periodice Comitetului cu privire la implementarea drepturilor, de regulă o dată la patru ani, iar Comitetul, după examinarea rapoartelor, formulează recomandări sub forma unor concluzii¹⁷.

Comitetul pentru Drepturile Omului a subliniat legătura strânsă între libertatea de exprimare și dreptul de întrunire pașnică stabilit în articolul 21 din Pact¹⁸, chiar dacă manifestațiile au loc în lipsa unor autorizații prealabile¹⁹, încălcarea articolului 19 prin refuzul de acordare de licențe radio²⁰. Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități s-a pronunțat cu privire la măsuri pe care statul trebuie să le ia pentru exercitarea acestui drept de către persoane cu dizabilități de auz în exercitarea unei îndatoriri cum este cea de jurat²¹.

Referiri la protejarea libertății de exprimare conține și *Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială* din 1965²², care conține mai

---

¹⁷ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIndex.aspx>,
<https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet15rev.1en.pdf>.

¹⁸ Human Rights Committee, Communication No. 2016/2010, Views adopted by the Committee at its 115th session (19 October-6 November 2015), Leonid Sudalenko/Belarus; Human Rights Committee, Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2158/2012, Andrei Sviridov/Kazakhstan, 13 July 2017.

¹⁹ Human Rights Committee, Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, Concerning communication No. 2092/2011, Sergei Androsenko/Belarus; Human Rights Committee, Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2158/2012, Andrei Sviridov/Kazakhstan, 13 July 2017.

²⁰ Human Rights Committee, Views adopted by the Committee under article 5(4) of the Optional Protocol, Concerning communication No. 2205/2012, Yashar Agazade and Rasul Jafarov/Azerbaijan.

²¹ Committee on the Rights of Persons with Disabilities, Views adopted by the Committee under article 5 of the Optional Protocol, Concerning communication No. 11/2013, 25 May 2016, Gemma Beasley/Australia

²² Adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 2106 (XX) din 21 decembrie 1965. Intrată în vigoare la 4 ianuarie 1969, conform dispozițiilor art. 19. România a aderat la Convenție la 14 iulie 1970 prin Decretul nr. 345 (B. Of. nr. 92 din 28 iulie 1970). Prin Legea nr. 144/1998 (M. Of. nr. 261 din 13 iulie 1998), România și-a retras rezerva formulată la art. 22.

multe dispoziții relevante, mai ales pentru fundamentarea interzicerii discursului urii (*hate speech*) în articolul 5²³, articolul 4²⁴.

3. Repere ale protecției libertății de exprimare pe continentul european

În Europa, libertatea de exprimare reprezintă un element esențial al societății democratice, atât în cadrul Consiliului Europei, cât și al Uniunii Europene, iar jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a trasat adevărate linii directoare referitoare la principiile generale și la condițiile de limitare admisibile.

Actul juridic cel mai relevant și care a generat o jurisprudență bogată este Convenția europeană a drepturilor omului²⁵ care garantează libertatea de exprimare în articolul 10, ce prezintă structura clasică: primul paragraf enunță principiul²⁶ și stabilește domeniul de aplicare, iar cel de-al doilea cuprinde clauza de limitare²⁷.

În cazurile concrete pe care le-a analizat Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a fost stabilit fără echivoc rolul deosebit de important al libertății de exprimare pentru societatea democratică, protejarea dreptului la opinie și de primi și răspândi informații, a realizat o operațiune de echilibrare între libertatea de

---

²³ „În conformitate cu obligațiile fundamentale enunțate în art. 2 al prezentei Convenții, statele părți se angajează să interzică și să elimine discriminarea rasială sub toate formele și să garanteze dreptul fiecăruia la egalitate în fața legii fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică, în folosința drepturilor următoare: (...) d) alte drepturi civile, în special: (...) viii) dreptul la libertate de opinie și de exprimare”.

²⁴ Conform dispozițiilor articolului 4 din Convenție, statelor le revine obligația „de a incrimina răspândirea de idei bazate pe superioritatea rasială sau ură, instigarea la discriminare rasială, precum și toate actele de violență sau instigare la astfel de acte împotriva oricărei rase sau grup de persoane de altă culoare sau origine etnică”.

²⁵ *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale* (cunoscută sub denumirea Convenția europeană a drepturilor omului) a fost adoptată în cadrul Consiliului Europei, la Roma, la 4 noiembrie 1950, și a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953. România a ratificat Convenția la 20 iunie 1994 prin Legea nr. 30/1994 publicată în Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994.

²⁶ Articolul 10 paragraf. 1 prevede: „1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare”.

²⁷ Articolul 10 paragraf. 2 prevede: „2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești”.

exprimare și alte drepturi cu care aceasta poate intra în conflict – drepturi sau interese generale, pe de o parte și drepturi sau interese individuale, pe de altă parte. În cadrul primei categorii pot fi incluse necesitatea protejării ordinii publice, prevenirea săvârșirii de infracțiuni, asigurarea imparțialității puterii judecătorești. În cadrul celei de a doua categorii sunt incluse protecția vieții private, a dreptului la propria imagine, prezumția de nevinovăție.

O caracterizare generală succintă a mecanismului european de protecție nu poate fi făcută fără a preciza rolul deosebit pe care instanța europeană îl recunoaște libertății de exprimare ca fiind „piatra de temelie” a societății democratice, garanțiile instituite în cuprinsul articolului 10 din Convenție au ca obiectiv protejarea „discursurilor valoroase”, ce au o contribuție semnificativă pentru dezbateră publică; relevante în analiza aplicabilității articolului 10 din Convenție și a respectării garanțiilor acestuia sunt elemente precum emitentul discursului, persoana implicată; prevalența libertății presei în special în legătură cu expunerea unor subiecte de interes public sau care privesc dezbateră acestora în cadrul societății, găsirea unui just echilibru între exercitarea libertății de exprimare inclusiv sub forma presei tipărite cât și a celei online cu interese concurente legitime ale particularilor (dreptul la reputație, dreptul la un proces echitabil și prezumția de nevinovăție, dreptul la viață privată, dreptul la propria imagine), tendința jurisprudenței Curții este de a considera incompatibile cu garanțiile Convenției europene, hotărârile pronunțate de instanțele interne prin care sunt aplicate sancțiuni penale sau civile în cuantumuri foarte ridicate, presei²⁸.

Deși domeniul de protecție al libertății de exprimare este unul foarte extins, cuprinzând orice formă de manifestare a acestei libertăți, inclusiv comunicarea prin intermediul internetului, libertatea artistică²⁹ și libertatea comercială³⁰, precum și dreptul de a emite afirmații care șochează sau ofensează³¹, articolul 10 al Convenției nu probează dreptul de a insulta sau calomnia și nici discursurile rasiste sau xenofobe, ce pot fi incluse în noțiunea *hate speech*³². Sunt de asemenea excluse discursurile ce presupun negarea Holocaustului sau revizionismul, deoarece exprimă o reacție virulentă față fapte și evenimente istorice foarte bine stabilite³³.

Standardele stabilite prin Convenția europeană și jurisprudența Curții de la Strasbourg constituie repere pentru cadrul de protecție din Uniunea Europeană. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene garantează în mod expres libertatea de exprimare și informare în articolul 11³⁴, într-o formulare mai sintetică

²⁸ CEDO, *Morar c. României*, Hotărârea din 7 iulie 2015.

²⁹ CEDO, Hotărârea din 24 mai 1988, în cauza *Müller c. Elveției*.

³⁰ CEDO, Hotărârea din 20 noiembrie 1989, *Markt intern Verlag GmbH and Klaus Beermann c. Germaniei*, § 26

³¹ CEDO, *Handyside c. Regatului Unit*, Hotărârea din 7 decembrie 1976, § 49.

³² C. Moldovan, *Considerații în legătură cu reglementarea internațională a „discursului urii” ca limită a libertății de exprimare*, în *Dreptul nr. 1/2015*, pp. 197-213.

³³ CEDO, decizia de inadmisibilitate din 24 iunie 2003, în cauza *Garaudy c. Franței*

³⁴ Articolul 11. Libertatea de exprimare și de informare prevede:

decât cea a articolului 10, însă caracterul de referință al interpretării date în cadrul mecanismului Consiliului Europei este prevăzut în mod expres în însăși conținutul Cartei, care îl stabilește expres în dispozițiile articolului 52 alineatul (3)³⁵ și este confirmat de jurisprudența Curții de la Luxembourg.

Totodată, libertatea de exprimare reprezintă unul dintre elementele centrale pentru statele candidate la Uniunea Europeană, conform dispozițiilor articolului 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană³⁶.

La nivelul Organizației pentru Cooperare și Securitate în Europa (OSCE)³⁷ există o preocupare intensă cu privire la asigurarea protecției efective a libertății de exprimare, în mod special a presei, jurnaliștilor și siguranței acestora, mai ales în cazul în care transmit din zone de conflict.

La nivelul Organizației a fost instituit, în anul 1997 Reprezentantul pentru libertatea presei (*OSCE Representative on Freedom of the Media*)³⁸, cu sediul la Viena, care are printre atribuții monitorizarea protecției presei și formularea de recomandări privind măsuri concrete ce pot fi adoptate la nivelul statelor pentru asigurarea efectivă a libertății presei, precum: dezincriminarea insultei și calomniei, observarea evoluțiilor mass-media ca parte a unei funcții de avertizare timpurie și sprijinirea statelor participante la respectarea angajamentelor lor față de libertatea de exprimare și de libertatea presei.

Printre preocupările acestui organism se numără dezincriminarea insultei și a calomniei în cazul jurnaliștilor, siguranța jurnaliștilor, libertatea presei și a

---

„(1) Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept presupune libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații sau idei fără ingerință din partea autorităților publice și fără a se lua în considerare frontierele.

(2) Libertatea mijloacelor media și pluralismul lor sunt respectate”.

³⁵ Articolul 52 alin. (3) din Cartă: „în măsura în care prezenta Cartă conține drepturi ce au corespondent drepturi din Convenția europeană pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale, sensul și domeniul lor de aplicare sunt cele conferite de Convenție. Această prevedere nu împiedică dreptul Uniunii să acorde o protecție mai extinsă”

³⁶ Articolul 49 (ex-art. 49 TUE) prevede:

„Orice stat european care respectă valorile prevăzute la art. 2 și care se angajează să le promoveze poate solicita să devină membru al Uniunii.

Parlamentul European și parlamentele naționale sunt informate cu privire la această cerere. Statul solicitant adresează cererea sa Consiliului, care se pronunță în unanimitate după consultarea Comisiei și după aprobarea Parlamentului European, care se pronunță cu majoritatea membrilor din care este constituit. Criteriile de eligibilitate aprobate de Consiliul European se iau în considerare.

Condițiile admiterii și adaptările impuse de aceasta tratatelor pe care se întemeiază Uniunea fac obiectul unui acord între statele membre și statul solicitant. Acest acord se supune ratificării de către toate statele contractante, în conformitate cu normele lor constituționale”.

³⁷ <https://www.osce.org/>

³⁸ <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/471903>

mijloacelor media în general, protejarea libertății de exprimare pe internet, combaterea discursurilor rasiste și a hate speech

4. Alte reglementări regionale

4.1. Convenția americană a drepturilor omului

Pe continentul american, principalul instrument juridic de protecție este reprezentat de Convenția americană a drepturilor omului, adoptată în cadrul Organizației Statelor Americane, la San Jose, în anul 1969, care garantează libertatea de gândire și de exprimare în cuprinsul articolului 13³⁹. Arhitectura acestei dispoziții este asemănătoare cu domeniul și coordonatele de protecție de la nivel european, însă se remarcă și o serie de distincții: dimensiunea colectivă.

Mecanismul inter-american de protecție se bazează pe două instituții: Curtea Inter-Americană a Drepturilor Omului și Comisia Inter-Americană a Drepturilor Omului. Existența a două organisme cu atribuții jurisdicționale prezintă dezavantajul posibilității formulării unor interpretări diferite.

Pe lângă elementele comune pe care le are cu reglementarea europeană, pot fi identificate o serie de diferențe generate de tradiția constituțională a statelor americane și de climatul specific. În viziunea inter-americană de protecție a libertății de exprimare, aplicarea unei restricții ilegale afectează nu doar dreptul persoanei direct implicate, ci afectează în același timp și dreptul tuturor celorlalți indivizi de a primi informații și idei, fiind astfel nu doar un drept individual, ce

---

³⁹ Articolul 13 din Convenția americană, cu denumirea Libertatea de gândire și de exprimare prevede:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire și de exprimare. Acest drept include libertatea de a căuta, primi și transmite informații și idei de orice natură, indiferent de frontiere, fie oral, scris, în formă tipărită, sub formă de artă sau prin orice alt mijloc, la alegere.

2. Exercițarea dreptului prevăzut la paragraful precedent nu va fi supusă unei cenzuri prealabile, dar va fi supusă impunerii unei răspunderi ulterioare, care este prevăzută în mod expres de lege în măsura în care este necesar pentru a se asigura: a. respectarea drepturilor sau a reputației altora; sau b. protecția securității naționale, a ordinii publice, a sănătății publice sau a moralei.

3. Dreptul la exprimare nu poate fi restricționat prin metode sau mijloace indirecte, cum ar fi abuzul de control guvernamental sau privat asupra ziarelor, frecvențelor de difuzare radio sau a echipamentelor folosite în diseminarea informațiilor sau prin orice alt mijloc care împiedică comunicarea și circulația ideilor și a opiniilor.

4. Fără a aduce atingere prevederilor parag. 2 de mai sus, spectacolele publice pot fi supuse prin lege unei cenzuri prealabile, cu unicul scop de a reglementa accesul la acestea pentru protecția morală a copiilor și a adolescenților.

5. Orice propagandă de război și orice susținere a urii naționale, rasiale sau religioase care constituie incitare la violență fără drept sau la orice altă acțiune similară împotriva oricărei persoane sau grup de persoane pe orice motiv, inclusiv rasă, culoare, religie, limbă sau origine națională vor fi considerate infracțiuni pedepsite prin lege”.

permite fiecărei persoane să se exprime în mod liber, ci și un drept colectiv de a primi informații și idei⁴⁰.

Dintre cererile soluționate la nivelul Comisiei sau al Curții în sensul încălcării articolului 13 din Convenție, putem identifica aspecte precum⁴¹ amenințări cu represalii a unui militar retras din armata peruviană ca urmare a publicării unei scrisori deschise ce făcea publică existența unui *Escadron de la muerte* organizat de serviciile secrete peruviene⁴², dispariția unui jurnalist în timp ce realiza un reportaj despre gherila guatemaleză⁴³, obligarea jurnaliștilor de a se afilia la o companie profesională pentru exercitarea profesiei⁴⁴, critici adresate unui contracandidat în cadrul campaniei pentru alegeri prezidențiale⁴⁵, interdicția de publicare a unei cărți despre serviciile secrete⁴⁶.

4.2 Continentul african

În Africa, instrumentul juridic aplicabil este Carta drepturilor omului și popoarelor (cunoscută și sub numele Carta de la Banjul), adoptată în cadrul Organizației Unității Africane, în anul 1981⁴⁷ (în prezent Uniunea Africană) care garantează libertatea de exprimare în formularea sintetică a articolului 9⁴⁸.

Mecanismul african de protecție a libertății de exprimare este cel mai tânăr și este compus din Comisia Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor⁴⁹ și Curtea Africană⁵⁰, iar jurisprudența în materie prezintă aspecte particulare. Prima hotărâre a Curții Africane a fost pronunțată în anul 2014, în cauza *Lohé Issa Konaté*

---

⁴⁰ Cour IADH, Ricardo Canese c. Paraguay, 31 august 2004, Série C no. 111, § 77; Cour IADH, Caso Herrera Ulloa (La Nación) c. Costa Rica, 2 iulie 2004, Série C no. 107, § 108; Cour IADH, Ivcher Bronstein c. Pérou, 6 februarie 2001, Arrêt sur le fond, Série C no. 74, § 146; Cour IADH, Avis consultatif, La Colegiación Obligatoria de Periodistas, 13 noiembrie 1985, OC-5/85, Série A no. 5, § 30.

⁴¹ C. Moldovan, *Libertatea de exprimare, op. cit.*, 2018, pp. 198-201.

⁴² Commission IADH, Rodolfo Robles Espinoza e Hijos c. Pérou, 23 februarie 1999, Rapport no. 20/99, Rapport annuel 1999.

⁴³ Cour IADH, Blake c. Guatemala, 24 ianuarie 1998, Arrêt sur le fond, Série C no. 36, § 105.

⁴⁴ Cour IADH, Avis consultatif, La Colegiación Obligatoria de Periodistas, 13 November 1985, OC-5/85, Série A no. 5, § 71

⁴⁵ Cour IADH, Ricardo Canese c. Paraguay, 31 August 2004, Série C no. 111, § 103.

⁴⁶ Cour IADH, Caso Palamara Iribarne c. Chili, 22 November 2005, Série C no. 135, § 78.

⁴⁷ *Carta africană a drepturilor omului și popoarelor* a fost adoptată de Adunarea Șefilor de Stat și Guverne ai Organizației Uniunii Africane (în prezent Uniunea Africană) la întâlnirea din Nairobi, Kenya, la 26 iunie 1981. A intrat în vigoare la 21 octombrie 1986, iar primul membru al Comisiei Africane a fost ales în iulie 1987, <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49#::~:~:text=The%20African%20Chart%20on%20Human, freedoms%20in%20the%20African%20continent>.

⁴⁸ Articolul 9 prevede: „1. Orice individ are dreptul de a primi informații. 2. Orice individ are dreptul de a exprima și răspândi opinii în condițiile legii”.

⁴⁹ African Commission on Human and People`s Rights, <https://www.achpr.org/>

⁵⁰ African Court on Human and Peoples` Rights, <https://www.achpr.org/afchpr/>

c. *Burkina Faso*⁵¹, în care instanța a invalidat condamnarea unui jurnalist pentru calomnie urmare a publicării mai multor articole de ziar care conțineau acuzații de corupție față de un procuror. Instanța africană a apreciat că măsura condamnării a constituit o ingerință disproporționată în exercitarea libertății de exprimare a reclamantului.

La nivel sub-regional, pe continentul african, au fost elaborate și alte instrumente juridice speciale. În Cadrul Comunității Economice a Statelor Africii de Vest (Economic Community of West African States-ECOWAS) funcționează Curtea de Justiție care are jurisdicție asupra 15 state din această regiune, inclusiv în ceea ce privește încălcarea drepturilor omului. În privința libertății de exprimare, această instanță a pronunțat în 2018 hotărârea în cauza *Federation of African Journalists (FAJ) v. The Gambia*, în care a constatat că infracțiunile de instigare la răzvrătire, știri false și defăimare din Codul penal gambian au încălcat dreptul la libertatea de exprimare garantat de dreptul internațional. Instanța a solicitat și abrogarea sau modificarea legilor din Gambia cu privire la calomnie, instigare la răzvrătire și știri false adoptate de Gambia să fie abrogate și modificate pentru a fi pe viitor în conformitate cu aceste standarde.

Curtea de Justiție din Africa de Est (EACJ) are jurisdicție în principal asupra a șase state din Africa de Est care sunt părți la Tratatul Comunității din Africa de Est. În iunie 2018, această instanță a pronunțat hotărârea în cauza *Mseto c. Procurorulului general*⁵² și a apreciat că un ordin ministerial care interzicea publicarea unui ziar din Tanzania pentru o perioadă de trei ani a încălcat statul de drept și dreptul la libertatea de exprimare.

Cadrul de protecție este completat de principiile și regulile adoptate de Comisia Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor în *Declarația privind principiile libertății de exprimare în Africa*⁵³ și de Declarația privind promovarea unei presei africane independente și pluraliste adoptate în urma unui seminar organizat de UNESCO în anul 1991.

La nivelul Ligii arabe, a fost adoptată în anul 2004 *Carta arabă a drepturilor omului*⁵⁴, de Consiliul Ligii Statelor arabe. În prezent, nu prevede și mecanisme de punere în aplicare și este în primul rând standardul pentru rapoartele periodice care verifică performanțele statelor membre în domeniul drepturilor omului. Articolul 32 din Carta arabă a drepturilor omului garantează libertatea de

---

⁵¹ African Court on Human and Peoples' Rights, *Lohé Issa Konaté v. The Republic of Burkina Faso*, App. No. 004/2013, <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/lohe-issa-konate-v-the-republic-of-burkina-faso/>

⁵² East African Court of Justice, *Mseto v. Attorney General*, Case Number 7 of 2016, June 21 2018, <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/mseto-v-attorney-general/>

⁵³ African Commission on Human and Peoples' Rights, *Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa 2019*, <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69>

⁵⁴ *Arab Charter on Human Rights*, Cairo, 15 September 1994, <https://digitallibrary.un.org/record/551368?ln=en>

exprimare și opinie, precum și dreptul de a căuta, primi și transmite informații și idei. Absența unor norme juridice regionale obligatorii este oarecum compensată prin declarații fără caracter obligatoriu. În 2016, peste 100 de reprezentanți ai sindicatelor jurnaliștilor, organizațiilor pentru drepturile omului și grupurilor media din toată lumea arabă au adoptat la Casablanca *Declarația privind libertatea mass-media în lumea arabă*⁵⁵, însă eficiența acestora este îndoielnică, uciderea jurnalistului Jamal Khashoggi în Consulatul Arabiei Saudite din Istanbul⁵⁶ fiind un argument puternic în această privință.

Un Statut adoptat de către statele membre în anul 2014 și deschis spre ratificare statelor, prevede stabilirea unei Curți Arabe a Drepturilor Omului⁵⁷, însă chiar dacă ar ajunge funcționeze, această instanță ar avea autoritate interpretativă obligatorie asupra Cartei doar în disputele și cererile interstatale și asupra celor formulate de organizațiile non-guvernamentale. Pentru intrarea în vigoare a Statutului sunt necesare șapte ratificări, iar în prezent doar Arabia Saudită l-a ratificat. Articolul 32 din Carta arabă a drepturilor omului garantează libertatea de exprimare și opinie, precum și dreptul de a căuta, primi și transmite informații și idei. Absența unor norme juridice regionale obligatorii este oarecum compensată prin declarații fără caracter obligatoriu. În 2016, peste 100 de reprezentanți ai sindicatelor jurnaliștilor, organizațiilor pentru drepturile omului și grupurilor media din toată lumea arabă au adoptat la Casablanca Declarația privind libertatea mass-media în lumea arabă.

4.3. Asia

În Asia protejarea libertății de exprimare și a drepturilor omului în general, este cel mai puțin dezvoltată, neexistând instrumente juridice speciale în această materie. Cu toate acestea, nu se poate afirma lipsa oricăror garanții și standarde, deoarece sunt aplicabile cele stabilite în cadrul Națiunilor Unite, în special, în primul rând prin Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și celelalte instrumente relevante.

*Declarația privind drepturile omului*⁵⁸ a fost adoptată de cele 10 state membre ale Asociației Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN) în 2012. Declarația nu este obligatorie din punct de vedere juridic, dar recunoaște în Principiul 23 dreptul la libera exprimare și dreptul de a primi și de a transmite informații. Cu toate acestea, UNESCO a raportat că regiunea a cunoscut o tendință de creștere a

---

⁵⁵ *Declaration on Media Freedom in the Arab World*, Casablanca 3 May 2016, https://www.ifj.org/fileadmin/images/Middle_East__Arab_World/Declaration_on_media_freedom_in_the_Arab_World_EN.pdf

⁵⁶ *The New York Times, Saudi Crown Prince Is Held Responsible for Khashoggi Killing in U.S. Report*, <https://www.nytimes.com/2021/02/26/us/politics/jamal-khashoggi-killing-cia-report.html>

⁵⁷ *The Statute of the Arab Court of Human Rights*, 2014, https://aci.hl.org/texts.htm?article_id=44&lang=ar-SA

⁵⁸ <https://asean.org/asean-human-rights-declaration/>.

cenzurii și măsuri stricte pentru controlul informațiilor⁵⁹. În general, statutul libertății presei în regiune se deteriorează, în care jurnaliștii sunt de obicei supuși hărțuirii, agresiunii sau închisorii ori sunt deseori acuzați pentru defăimare sau calomnie.

Concluzii

Protecția libertății de exprimare nu este supusă principiului egalității, fiind realizată direct sau indirect o ierarhizare a tipurilor de discurs sau mesaje expuse public în care discursurile, mesajele, afirmațiile ce contribuie semnificativ pentru dezbateră publică beneficiază de o protecție extinsă, în timp ce afirmațiile ce pot fi înscrise în categoria *hate speech* sunt considerate în afara domeniului de protecție. Sistemul de protecție adoptat la nivelul Națiunilor Unite este cel care a influențat apariția mecanismelor regionale de protecție, cele mai eficiente în asigurarea protecției efective fiind cele care au instituit mecanisme jurisdicționale al căror hotărâri sunt obligatorii.

La nivel internațional, are prevalență principiul protecției libertății de exprimare, în general cu aplicabilitate universală, însă între mecanismele regionale există diferențe atât cantitative cât și calitative în privința dintre cauzelor soluționate. Astfel, în sistemul inter-american și cel african sunt supuse examinării aspecte care pe continentul european constituie excepții sau nu sunt întâlnite (măsuri ce constituie cenzură prealabilă, interzisă în principiu în toate instrumentele juridice, dispariții ale jurnaliștilor), dar trebuie remarcat faptul că toate măsurile de protecție a libertății de exprimare au contribuit la statutul prezent al acesteia, de element esențial al societății democratice.

Referințe

- African Commission on Human and Peoples' Rights, *Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa* 2019
- African Court on Human and Peoples' Rights, *Lohé Issa Konaté v. The Republic of Burkina Faso*, App. No. 004/2013
- Arab Charter on Human Rights*, Cairo, 15 September 1994
- Carta africană a drepturilor omului și popoarelor*, 26 iunie 1981
- CEDO, *Morar c. României*, Hotărârea din 7 iulie 2015
- CEDO, Hotărârea din 24 mai 1988, în cauza *Müller c. Elveției*
- CEDO, Hotărârea din 20 noiembrie 1989, *Markt intern Verlag GmbH and Klaus Beermann c. Germaniei*
- CEDO, *Handyside c. Regatului Unit*, Hotărârea din 7 decembrie 1976
- CEDO, decizia de inadmisibilitate din 24 iunie 2003, în cauza *Garaudy c. Franței*
- Committee on the Rights of Persons with Disabilities, Views adopted by the Committee under article 5 of the Optional Protocol, Concerning communication No. 11/2013, 25 May 2016, *Gemma Beasley/Australia*

---

⁵⁹ UNESCO, *World trends in freedom of expression and media development: regional overview of Asia Pacific, 2017/2018*, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000266192>.

- Comentariul general nr. 10 asupra libertății de exprimare: art. (19) – General Comment No. 10: freedom of expression (Art. 19)*, adoptat la 29 iunie 1983
- Commission IADH, *Rodolfo Robles Espinoza e Hijos c. Pérou*, 23 februarie 1999, Rapport no. 20/99, Rapport annuel 1999
- Cour IADH, *Ricardo Canese c. Paraguay*, 31 august 2004, Série C no. 111
- Cour IADH, *Caso Herrera Ulloa (La Nación) c. Costa Rica*, 2 iulie 2004, Série C no. 107
- Cour IADH, *Ivcher Bronstein c. Pérou*, 6 februarie 2001, Arrêt sur le fond, Série C no. 74
- Cour IADH, Avis consultatif, La Colegiación Obligatoria de Periodistas, 13 noiembrie 1985, OC-5/85, Série A no. 5
- Cour IADH, *Blake c. Guatemala*, 24 ianuarie 1998, Arrêt sur le fond, Série C no. 36
- Cour IADH, Avis consultatif, La Colegiación Obligatoria de Periodistas, 13 November 1985, OC-5/85, Série A no. 5
- Cour IADH, *Ricardo Canese c. Paraguay*, 31 August 2004, Série C no. 111
- Cour IADH, *Caso Palamara Iribarne c. Chili*, 22 November 2005, Série C no. 135
- Declaration on Media Freedom in the Arab World*, Casablanca 3 May 2016
- East African Court of Justice, *Mseto v. Attorney General*, Case Number 7 of 2016, June 21 2018
- ECHR, *Lingens c. Austria*, Application No. 9815/82, 8 July, 1986
- Heyman, St.J., *Righting the Balance: An Inquiry into the Foundations and Limits of Freedom of Expression*, Boston University Law Review, vol. 78, 1998
- Human Rights Committee, *General Comment No. 11: Prohibition of propaganda for war and inciting national, racial or religious hatred* (Art. 20), adoptat la 29 iulie 1983
- Human Rights Committee, *General comment No. 34. Article 19: Freedoms of opinion and expression* (CCPR/C/GC/34), 102nd session, Geneva, 11-29 iulie 2011
- Human Rights Committee, Communication No. 2016/2010, Views adopted by the Committee at its 115th session (19 October-6 November 2015), *Leonid Sudalenko/Belarus*
- Human Rights Committee, Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2158/2012, *Andrei Sviridov/Kazakhstan*, 13 July 2017
- Human Rights Committee, Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, Concerning communication No. 2092/2011, *Sergei Androsenko/Belarus*
- Human Rights Committee, Views adopted by the Committee under article 5(4) of the Optional Protocol, Concerning communication No. 2205/2012, *Yashar Agazade and Rasul Jafarov/Azerbaijan*
- International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. G.A. Res. 2200A (XXI), December 1966, 21 U.N.GAOR Supp. (No. 16), U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171
- Land, M., *Toward an International Law of the Internet*, în Harvard International Law Journal, vol. 54, nr. 2/2013
- Moldovan, C. *Drept internațional public. Instituții și principii fundamentale*, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2019
- Moldovan, C., *Libertatea de exprimare. Garanții și responsabilități. Ghid de standarde internaționale și europene*, Editura Hamangiu, București, 2018.
- Moldovan, C., *Libertatea de exprimare. Principii, Restricții. Jurisprudență*, Editura CH Beck, București, 2012
- Moldovan, C., *Considerații în legătură cu reglementarea internațională a „discursului urii” ca limită a libertății de exprimare*, în Dreptul nr. 1/2015
- Schauer, Fr., *Freedom of Expression Adjudication in Europe and America: A Case Study in Comparative Constitutional Architecture*, Comparative Constitutional Architecture,

Harvard University, John. F. Kennedy School of Government, Faculty Research Working Papers Series, February 2005

Schmidt, M.G.; Vojtovic, R.L.; *Holocaust Denial and Freedom of Expression*, in *The Jurisprudence of Human Rights Law: A Comparative Interpretative Approach*, Th.S. Orlin, A. Rosas, M. Scheinin (ed.), Institute for Human Rights, Åbo Akademi University, Turku/Åbo, 2000

The Statute of the Arab Court of Human Rights, 2014

UNESCO, *World trends in freedom of expression and media development: regional overview of Asia Pacific, 2017/2018*

Universal Declaration on Human Rights, December 1948, G. A. Res. 217 A (III), U.N. Doc. A/810